

Posudek na magisterskou diplomovou práci Šárky Beranové *Antikoncepce a adolescentní dívky v ČR*

Cílem hodnocené diplomové práce je, jak píše autorka, „uchopit téma volby antikoncepce u nezletilých dívek [...]“ a zhodnotit je „skrz genderově senzitivní perspektivu. Jde zejména“, pokračuje autorka o „zkoumání komunikačních kanálů, které vedou k volbě HA [rozuměj hormonální antikoncepci, KK]“ (str. 11 a doslovně též na str. 38) Přičemž se autorka podle svých slov zaměřuje na odhalení determinovanosti volby o způsobu předcházení početí, a tedy toho, že v tomto momentu volby v podstatě žádná volba (mezi druhy antikoncepce) není. (str. 38) Právě poukázání na genderovanou podmíněnost diskurzu sexuality a reprodukce, který ženám a dívkám přisuzuje veškerou zodpovědnost, aniž jim ale dopřává dostatek informací a prostoru pro vyjednávání různosti kontraceptivních možností a hlavně, zkoušení a selhávání v těchto volbách, je přínos práce a důvod proč nakonec po dlouhém váhání a s množstvím závažných teoretických a metodologických připomínek (viz níže) nechávám projít k obhajobě.

1. Práce postrádá jakékoliv teoretické zakotvení a analytický aparát

Kapitola s názvem „teoretické přístupy a ukotvení“ (2.7.) je rozsahu 2 str. a svým charakterem připomíná spíše náčrt k eseji, či poznámky z absolvovaných seminářů (často se nejedná o syntakticky plné věty, ale spíše hesla). Práce neobsahuje diskuzi teoretických rámců, autorka téměř vůbec nepracuje s konkrétními teoretickými pracemi a argumenty. Tento nedostatek zásadně formuje vlastní analytickou část práce. Jak uvádím níže, diskuze rozhovorů je víceméně popisná, neobsahuje propojení s analytickými koncepty a teoretickými rámci. A ani nemůže, neboť autorka je nerozpracovává a tudíž se o ně v analýze nemůže opřít a dostat se za úroveň popisného shrnutí dat.

U několika teoretických zdrojů, které práce přece jenom obsahuje se autorka s texty mívá. Např. v interpretaci Joan W. Scott (tu navíc neuvádí v bibliografii práce), která v rozporu s autorčíným čtením: „Scott (1991, 23-26) mluví o získávání vědění prostřednictvím vidění, skrz něž zachytíme objektivitu“ (str. 18), dekonstruuje „zkušenost“ (i vidění) jakožto „objektivní“ pramen poznání.

Zásadním problémem je autorčina neschopnost rozlišovat mezi diskurzy a paradigmaty. Autorka na jedné straně upozorňuje na hegemonní pozici medicínského/medikalizujícího diskurzu, na straně druhé říká např. „V rámci bádání po stavu současného výzkumu (v sociálních vědách, KK) jsem nejvíce informací čekala od Státního ústavu pro kontrolu léčiv...“ (str. 24). Neschopnost rozlišit mezi povahou zdrojů a dat se pak ale objevuje i v samotné analýze, kdy autorka v rozboru výpovědí svých komunikačních partnerek spoléhá především právě na práce vycházející z medicínského paradigmatu (např. Uzel, Geržová, Novotná aj.).

Další závažné (řemeslné) nedostatky v této části práce:

- Stereotypní zkratky: „fakt, že žena je reprodukcí zatížena více než muž“ (str.23); o genderu/genderové rovnosti autorka mluví pouze jako o vztahu mezi ženou a mužem/Pojetí genderu a genderové rovnosti – vztahy mezi ženou a mužem
- Kompilace a nesprávné zacházení se sekundárními zdroji: *„Komplikací je proces zapomínání a nutnost tuto autentickou zkušenost zprostředkovat...Aby tak člověk mohl učinit, předpokládá se určitý objem vědění, ten je vždy ovlivněný diskursem....Diskurs je sdílený, proto předpokládáme, že i individuální zkušenost je sdílenou a zkušenost je tak vždy pouze interpretací.“* (str.18) Na tomto úryvku chci ukázat jednak to, že autorka „lepší“ teoretické teze jednu k druhé, neodkazuje a kompiluje z nepřiznaných zdrojů a pohybuje se tak na hraně možná nezamýšleného přesto plagiátu. A za poslední, diskuze k teorii zkušenosti či obecněji epistemologii nejsou nikterak do práce zapracovány a postrádají tak smysl.
- Jedna z nejdelších pasáží „teoretické“ části se věnuje diskuzi o (chybějící) sexuální výchově na školách (str. 26-31). Zařazení této kapitoly by bylo smysluplné ve vztahu k diskutovanému tématu. V současné podobě ale je tato kapitola spíše záznamem o jiném výzkumném záměru, který se nerealizoval a neposkytuje kontextuální zázemí pro vlastní analýzu.
- Nepromyšlená struktura teoretické části: Tato část obsahuje kapitoly, které nepřinášejí nové poznatky, např. kapitola 2.4. „Diskuze k pojmenování“
- Kapitola o rozsahu několika vět: „Fenomén antikoncepce v českém prostředí“ (kap. 2.7., str. 26)
- Kapitola k lokaci a pozicionalitě – nerozlišuje oba pojmy, pracuje s představou „reálné situace“ žen a mužů, a končí poznatkem, že *„termín politika lokace“ přinesla Adrienne Rich...“* (str. 17). Navíc se dále v textu dočteme, že *„Úvod by měl navodit povědomí o mě samotné [...] Dále jsem pokládala za důležité mít vlastní zainteresovaný vztah [k tématu], protože jak píše Matonoha (2005, 31), autor/ka není anonymním hlasem pravdy...“* (str. 20)
- Některé ze zmíněných nedostatků je možné připsat na vrub velké stylistické neobratnosti autorky. Práce je na skutečně četných místech nesrozumitelná („Zájem feministického bádání spočívá zaujatou snahou po posunutí sociálních poměrů...“, str. 17; „Tematizují reprodukci jako zásadní předpoklad nutnosti antikoncepce a biologické danosti těla, schopnost otěhotnět, kdy biologii také chápu jako konstruovanou vědu, zprostředkované poznání“, str. 16). Taktéž syntaktické chyby, které znemožňují porozumění textu, jsou velmi četné.

Metodologie:

Autorka provedla relativně velký počet rozhovorů (21 a 2), nicméně relativně krátkých rozhovorů (16-38 min), a jak usuzuji z vlastní analýzy, rozhovory nejdou příliš do hloubky. Část limitace analýzy je možné, jak se domnívám, připsat na vrub vlastním rozhovorům, resp. výpovědím, které komunikační partnerky s autorkou výzkumu sdílely.

K výběru metody zpracování nemám připomínek, připomínky ale mám k tomu, jak autorka své analytické postupy (a to zvláště u otevřeného a axiálního kódování) ne/popisuje. Samotná diskuze vlastního postupu kódování je v rozsahu cca 0.5 strany a dvou citací z Corbinové a Strausse (str. 46) a opět cca 0.5 strany (67-68). Autorka tedy nedovoluje žádný vhléd do svého postupu při přiřazování kódů. Lépe je z tohoto hlediska zpracována diskuze o selektivním kódování.

Vzhledem k tomu, že se autorka hlásí ke kvalitativnímu feministickému výzkumu, překvapila mě její verze „hypotéz“, které se užívají v rámci jiných metodologií (kvantitativních) či jiných kvalitativních paradigmat. Autorka zde uvádí výčet „předpokladů“ (str. 43). Opět, tyto předpoklady nejsou nikterak účelně zapracovány do analýzy, nikde se nedozvíme, jak tyto „předpoklady“ vstupují do autorčina analytického zpracovávání materiálu (kódování), jak ovlivnily formulování otázek rozhovorů apod.

Nicméně, jak již bylo řečeno výše, práci chybí vlastní analytická diskuze, a to přesto, že autorka skrze rozvrstvení materiálu pomocí kódů naznačuje jistou schopnost analytického uvažování. Otázky, kterými autorka rámuje jednotlivé kapitoly (kódy) jsou nosné a slibné, vlastní diskuze materiálu na ně ale neodpovídá, resp. na ně nenavazuje/nereaguje. To je velmi patrné např. v kapitole „je to skvělá věc!“, která slibuje diskuzi ambivalentních postojů, diskurzivních konfliktů a složitého vyjednávání (citaci zde vypouštím, str. 49). Nicméně autorka na tyto otázky navazuje zhruba půlstránkovým shrnutím hraničícím s klišé. Celkově se tak autorce nepodařilo odpovědět na stanovené výzkumné otázky, a jediný závěr práce je (nepřekvapivé) zjištění o dominanci hormonální antikoncepce.

V textu se objevují překvapivá zjištění jako „19 z 20 KP se shoduje na tom, že si přeji metodu (antikoncepce) [...], která je spolehlivě ochrání před nechtěným těhotenstvím“ (str. 50)

I k práci s primárním materiálem je možno vznést připomínky: autorčiny závěry nejsou vždy opřeny o citáty či parafráze z rozhovorů.

Přes přínos práce, který spočívá v dokumentování „nemožnosti volby“ mladých žen v oblasti prevence nechtěného početí, mě v práci zarazí naprostá absence diskuze o způsobech vyjednávání užívání bariérové ochrany (tj., aby autorka šla dále za zjištění, že muži se bariérovým ochranám brání a přenáší zodpovědnost na ženy), absence diskurzu potěšení a sexuálního uspokojení žen, ale také vztahu jednotlivých forem antikoncepce k ochraně zdraví žen před pohlavně přenosnými nemocemi. A tedy i kritická reflexe toho, jak se mladým ženám nedostává podpory ve vyjednávání sexuality a sexuálních voleb.

Jako naopak důležitý postřeh vidím autorčinu reflexi vlivu farmaceutických firem na výzkumy o sexuálním chování, ale především jejich hegemonní vliv na informace o dostupných formách antikoncepce.

Zásadní formální chyby:

- chybějící odkazy a citace a to jak v textu, tak v seznamu literatury; citace neúplné a

nesplňující citační normu (např. u odkazů v textu chybí stránkový rozsah),

- zkomolená jména autorů a autorek (Mayer-Lorenz; Hřešonová).
- Odkazy, které jsou nejednoznačné:
„Jde o texty, které ....spadají do populárního, popularizujícího diskurzu....(Slepičková, Šlesingerová, Šmídová, 2012)“ (str. 25). Odkazuje se zde autorka na jmenované autorky jako prvotní zdroj informace, anebo je uvádí jako jeden z příkladů kritizovaného trendu?
- Práci chybí smysluplné členění analytické části – v obsahu práce je uvedena pouze kapitola „Polostrukturovaný rozhovor“ (str. 42-72)

Kateřina Kolářová

V Chicagu,
9. Zář, 2015